

TIPOVI NEKONGRUENTNIH ATRIBUTA UZ DEVERBATIVNE IMENICE U DJELIMA ANĐELKA VULETIĆA

MILOŠ KOVAČEVIĆ

Filozofski fakultet Sarajevo

UDK 808.61.62—8:886.1/2.09
Izvorni naučni rad
Primljeno: 20. oktobar 1981.
Prihvaćeno: 19. aprila 1982.

1.0. Na osnovu upotrebe u djelima savremenog bosanskohercegovačkog pisca Anđelka Vuletića¹ u ovom ćemo radu govoriti o tipovima nekongruentnih supstantivnih sintagmi koje u centralnoj poziciji imaju deverbativnu imenicu uz koju u funkciji atributa dolazi neka druga imenica ili imenička zamjenica u nekom zavisnom padežu s prijedlogom ili bez njega, kao npr.: *dolazak ljudi*, *prepirka oko nogometa*² i sl. Cilj je rada da se izvrši semantička analiza svih morfološki raznorodnih tipova nekongruentnih atributa zabilježenih u djelima Anđelka Vuletića. U radu će se tipovi nekongruentnih atributa sa istim osnovnim značenjem, bez obzira na njihovu morfološku različitost, analizirati u okviru istog poglavlja jer je klasifikacija primjera u pojedina poglavlja vršena na osnovu njihova značenja, a ne na osnovu njihove morfološke strukture.

1.1. Sve nekongruentne supstantivne sintagme sa deverbativnom imenicom u centralnoj poziciji nastale su nominalizacijom glagolskih struktura (sintagme ili rečenice). Ukoliko je to bila glagolska sintagma, kategorijalno preobrazovanje glagola u imenicu uslovalo je promjenu funkcije podređenog člana glagolske sintagme:³ objekat ili neka adverbi-

¹ Primjeri su ekscerpirani iz sljedećih djela Anđelka Vuletića, umjesto čijih će se punih naziva u tekstu upotrebljavati kratice:

/GS/ = *Gorko sunce*, »Narodna prosvjeta«, Sarajevo, 1958.

/GP/ = *Gramatika ili progonstvo*, »Svjetlost«, Sarajevo, 1961.

/JN/ = *Jedina nada*, »Nolit«, Beograd, 1962.

/DPV/ = *Drvo s Paklenih Vrata*, »Progres«, Novi Sad, 1963.

/SVP/ = *Sedam vječnih pitanja*, »Naprijed«, Zagreb, 1965.

/DČ/ = *Deveto čudo na istoku*, »Svjetlost«, Sarajevo, 1972.²

/ZO/ = *Zmije odlaze s onu stranu svijeta*, »Veselin Masleša«, Sarajevo, 1967.

/KP/ = *Kraljica puteva*, »Svjetlost«, Sarajevo, 1968.

/P/ = *Poezija*, »Veselin Masleša«, Sarajevo, 1971.

/KT/ = *Klesar Tadija Tegoba*, »Veselin Masleša«, Sarajevo, 1972.

/PNO/ = *Putnik na svoju odgovornost*, »Svjetlost«, Sarajevo, 1973.

/VM/ = *Kad budem velik kao mrav*, »Svjetlost«, Sarajevo, 1977.

² Nadređeni član sintagme u tekstu će biti štampan u proredu (spacionirano), a podređeni petitom.

³ Principi kategorijalnog i funkcionalnog preobrazovanja i njihova primjena dati su ovdje prema nepublikovanim univerzitetskim predavanjima prof. dra Ksenije Milošević.

jalna odredba iz glagolske sintagme dobivali su funkciju atributa u nominalizovanoj sintagmi. Na primjer, od sintagme *čitati knjigu* prelaskom glagola u imenicu (*čitanje*) bliži objekat (*knjigu*) dobija genitivnu formu i funkciju atributa: *čitati knjigu* → *čitanje knjige*. Ali taj atribut zadržava značenje objekta koje je imao u glagolskoj sintagmi, pa se zbog toga ovaj tip genitiva i zove objekatskim genitivom. U navedenom primjeru smo vidjeli da nominalizacija glagola zahtijeva promjenu padežne forme podređenog člana — u glagolskoj sintagmi je to bio akuzativ, a u supstantivnoj genitiv. Međutim, to u svim slučajevima nije obavezno: čak je veći broj nominalizovanih sintagmi kod kojih podređeni član ostaje u formi koju je imao u glagolskoj strukturi, kao npr.: *doći u školu* → *dolazak u školu* i sl.

Od toga je bitnije da u oba slučaja nekongruentni atribut zadržava značenje koje je imao kao dodatak glagolu, ali obavezno mijenja sintaksičku funkciju: od objekata nastaju atributi sa objekatskim značenjem, a od adverbijalnih odredbi atributi sa nekim od adverbijalnih značenja (u našem posljednjem primjeru sa mjesnim značenjem).

Slična je situacija sa nekongruentnim supstantivnim sintagmama nastalim nominalizacijom rečenice. Prelaskom glagola u predikatu u deverbativnu imenicu nominativni subjekat dobija neku zavisnu padežnu formu (najčešće formu besprijedloškog genitiva) i funkciju atributa uz tu deverbativnu imenicu. Na primjer: *ljudi dolaze* → *dolazak ljudi* i sl. U navedenom primjeru gramatički subjekat *ljudi* nominalizacijom predikata dobiva genitivnu formu i funkciju atributa, ali zadržava subjekatsko značenje, koje je »ponio« iz nominalizovane rečenice. Zato se ovaj tip adnominalnog genitiva i zove subjekatskim genitivom.

1.2. Već na osnovu ovih nekoliko navedenih primjera vidi se da je značenje nekongruentnog atributa uz deverbativnu imenicu zapravo značenje koje je taj atribut imao u sklopu glagolske strukture — sintagme ili rečenice. Zato će se u ovom radu značenje svakog nekongruentnog atributa i određivati prema značenju njegovog semantičkog ekvivalenta u glagolskoj strukturi od koje je nominalizacijom nastala supstantivna sintagma. Iz tih razloga će se za svaki primjer nekongruentne supstantivne sintagme rekonstruisati primarna glagolska struktura (sintagma ili rečenica) tako što će se deverbativna imenica transformisati u glagol od kog je izvedena, a nekongruentni atribut u svoj semantički ekvivalent u glagolskoj strukturi, na primjer: *odlazak iz Sarajeva* (← *otići iz Sarajeva*)⁴ i sl.

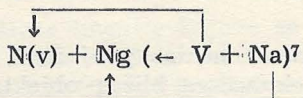
⁴ Deverbativna imenica će u primarnoj strukturi biti vraćana u infinitivni oblik glagola, jer bi vraćanje u lični glagolski oblik zahtijevalo mnoge izmjene u rečeničnom okruženju koje je prilagođeno nominalnoj strukturi sintagme.

Na taj se način, čini nam se, najbolje uočava značenje nekongruentnih atributa, budući da su oni to značenje zadržali iz glagolske strukture.⁵

2. Nekongruentni atribut sa objekatskim značenjem

a) Nekongruentni atribut kao semantički ekvivalent bližeg objekta u akuzativu

2.1. U Vuletićevim djelima je veoma česta upotreba tzv. objekatskog genitiva. To je nekongruentni atribut koji je pri nominalizaciji glagolske sintagme sa bližim objektom u akuzativu nastao tako što je prelaskom glagola u deverbativnu imenicu taj bliži akuzativni objekat dobio genitivnu formu i funkciju atributa.⁶

...mislio sam kako je rađanje djece strašna stvar (\leftarrow rađati djeću) /KP, 124/; A izgradnja čatrnje ...nije bila tako jednostavna stvar (\leftarrow izgraditi čatrnju) /KT, 37/; Krenuli su u odbranu grada Klisa (\leftarrow odbraniti grad) /KT, 27/; ...sudjelovali (su) pri izradi velikih spomenika (\leftarrow izraditi velike spomenike) /KT, 11/ itd.

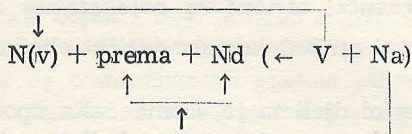
⁵ Na taj način semantiku ovih sintagmi obrađuju i F. Pap, *Transformacionnyj analiz russkih prisubstantivnyh konstrukcij s zavisimoj častju — suščestvitelnyj*, Slavica I, Debrecin, 1961, str. 55—83.; K. Feleszko, *Skladnia genitivu i wyrażen przyimkowych z genitivem w języku serbsko-chorwackim*, Wrocław — Warszawa — Kraków, 1970, i T. Batistić, *Lokativ u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku*, Beograd, 1972, str. 185—203. Osim ova dva navedena rada (K. Feleszka i T. Batistić), u kojima se govori o lokativnim (Batistić) i genitivnim (Feleszko) nekongruentnim sintagmama ovoga tipa, rijetki su serbokroatistički radovi gdje se ova problematika šire zahvata.

⁶ U sklopu ovog tipa atributa neće se navoditi primjeri sa imenicama tipa *nomina agentis* u centralnoj poziciji sintagme, jer se u tim sintagmama u prvi plan stavlja isticanje vršioca radnje, dok je objekatsko značenje tek u drugom planu. Isp. primjere iz Vuletićevih djela: ...dok je ulični prodavač novina izvikivao (\leftarrow onaj koji prodaje novine) /DPV, 124/; ...to ovdje negdje kovaču lažnog novca ugljevine juguje (\leftarrow onaj koji kuje lažni novac) /PNO, 56/; Zar prvi graditelj grada nije najprije pogledao u saće (\leftarrow onaj koji gradi grad) /KP, 116/; ...jer su me dva puta napali pohlepnici i presretači ljubavnih parova (\leftarrow oni koji presreću ljubavne parove) /DPV, 111/ itd.

O tipovima nekongruentnih atributa: subjekatskom i objekatskom genitivu često je u serbokroatistici pisano: V. npr.: J. Vuković, *Glagolske imenice na -nje i -će*, Pitanja savremenog književnog jezika I, sv. 1, str. 40—53, I sv. 2, str. 149—171, Sarajevo, 1949—1950.; S. Težak, *O upotrebi glagolskih imenica*, Jezik 5, Zagreb, 1975—1976, str. 129—139.; M. Radovanović, *Imenica u funkciji kondenzatora*, Zbornik za filologiju i lingvistiku XX/2, Novi Sad, 1977, str. 135—141. i dr.

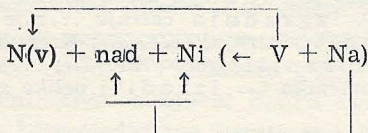
⁷ Simboli upotrijebljeni u tekstu znače: S — subjekat, P — predikat, V — glagol, Nx — imenica u nekom od zavisnih padeža, N(v) — deverbativna imenica, Ng — imenica u genitivu, Nd — imenica u dativu, Na — imenica u akuzativu, Ni — imenica u instrumentalu, Nl — imenica u lokativu, p — prijedlog, // — sinonimno, ★ — neovjereno (negramatično), (\leftarrow ...) — transformacioni test koji znači izvedeno od, nastalo od.

2.1.1. Uz deverbativne imenice *ljubav*,⁸ *mržnja* i *poštovanje* nekongruentni atribut se javlja u dativnoj formi s prijedlogom *prema*, ma da je i njegov semantički ekvivalent u glagolskoj sintagmi akuzativ bližeg objekta.

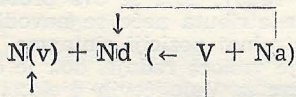
... životom su (ptice) plaćale ljubav prema svojim pticama (\leftarrow voljeti svoje ptice) /DČ, 136/; I, otud vječna u njoj mržnja prema ma kom, ma kakvom muškarcu (\leftarrow mrzjeti svakog muškarca) /DPV, 24/; Iz poštovanja prema njemu, ubij (\leftarrow poštovati ga) /GS, 174/ itd.

2.1.2. Uz deverbativne imenice *pobjeda* i *kontrola* nekongruentni atribut kao semantički ekvivalent bližeg objekta u akuzativu javlja se u instrumentalu s prijedlogom *nad*.

Poneseni radošću zbog pobjede nad otrovnicama, zapljeskali smo (\leftarrow pobijediti otrovnice) /DČ, 216/; Stostruko! kažem, i držim kontrolu nad značenjem tog izraza (\leftarrow kontrolisati značenje tog izraza)⁹ /DPV, 61/.

2.1.3. U dva primjera kao ekvivalent akuzativu bližeg objekta u nominalizovanoj sintagmi se javlja dativ bez prijedloga.

...trebalo je spremati doček novom autobusu (\leftarrow dočekati novi autobus)¹⁰ /DČ, 239/; Želio je bar da ima zapis i oznaka njegovom »vječnom boravištu« (\leftarrow zapisati i označiti njegovo »vječno boravište«) /KT, 60/.

⁸ Imenica *ljubav* — pošto je značenje glagola *ljubiti* pomjereno — kao semantički ekvivalent u dubinskoj strukturi ima glagol *voljeti*.

⁹ Ovdje je imenica *kontrola* dio dekomponovanog predikata: *držati kontrolu* (\leftarrow kontrolisati). O ovom tipu predikata v. u: P. Adamec, *O semantiko-sintaksičeskijh funkcijah deverbativnyh i deadektivnyh suščestvitelnyh*, Filološki nauki 4, 1973, str. 40—46; a u srpskohrvatskom jeziku M. Radovanović, *Dekomponovanje predikata (na primerima iz srpskohrvatskog jezika)*, Južnoslovenski filolog XXXIII, str. 53—79.

¹⁰ I ovdje je deverbativna imenica dio dekomponovanog predikata: *spremati doček* (\leftarrow dočekati).

c) atribut *u + Na* u korpusu je zaobilježen uz imenice *nada* i *uzdanje*:

Sve se završilo na toplim i lijepim riječima i *nada* ma *u bolju i sretniju budućnost* (← *nadati se u bolju i sretniju budućnost*) /DČ, 166/; *U Dinka* nikakvog *uzdanja* više nema (← *uzdati se u Dinka*) /GS, 105/.

d) atribut *za + Na* javlja se samo uz imenicu *briga*:

Kao da je tebe *briga za mene* (← *brinuti se za mene*) /DČ, 166/.

e) atribut *o + Nl* sa značenjem »materijalne sadržine« dolazi kod Vuletića uz imenice (*po*)*misao* (*premišljanje*), *nada*, *san*, *komentar*, *priča* i *pjesma*:

...javljala se u meni *misao* i *potajna nada o svojima* (← *misлити i nadati se o svojima*) /DČ, 147/; *Godine su to, kad te san o sreći* — *ljubav uzme u svoje ruke* (← *sanjati o sreći*) /GS, 102/; *I, kad god posmatram utakmicu ili slušam komentare o njoj, ja kažem ...* (← *komentarisati o njoj*) /DČ, 328/; *Zato sam pokušao da naš razgovor otpočnemo pričama o lijepim i bogatim Njemicama* (← *pričati o lijepim i bogatim Njemicama*) /DPV, 162/; *Razlijegale su se i pjesme o Kosovu i Svetom Savi* (← *pjevati o Kosovu i Svetom Savi*) /DČ, 207¹³ itd.

2.2.2. U Vuletićevim djelima česta je upotreba besprijedloškog instrumentalala u funkciji nekongruentnog atributa sa značenjem *sredstva*.

Imali smo pred sobom dvije mogućnosti: čekati na *prevoz kamionima* ili krenuti pješke (← *prevesti se kamionima*) /DČ, 228/; *Makar i po jedan udar dlijetom i čekićem* (← *udariti dlijetom i čekićem*) /KT, 124/; ...isticali su se spretnošću u rukovanju *oružjem* i *upravljanju bijesnim konjima* (← *rukovati oružjem i upravljati bijesnim konjima*) /DČ, 273/ itd.

2.2.3. Nekoliko prijedloško-padežnih konstrukcija javlja se u funkciji atributa sa *socijativnim značenjem*. Svim sintagmama sa ovim značenjem zajedničko je to da radnju izraženu deverbativnom imenicom istovremeno ostvaruju, uzajamno sudjelujući, najmanje dva partnera — tako da se ta radnja shvata kao jedinstvena.¹⁴

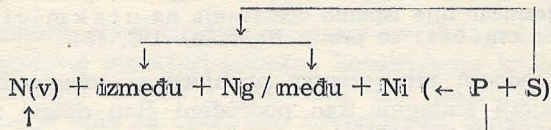
2.2.3.1. U sintagmama *N(v) + sa + Ni*, kao najtipičnijim sa *socijativnim značenjem*, nekongruentni atribut *sa + Ni* obilježava samo jednog od partnera u vršenju radnje, dok je drugi imenovan najčešće u subjektu rečenice.

U početku, klonio sam se i svakog — makar i *nenamjernog* — susreta i razgovora s *ljudima* (← *susretati se i razgovarati s ljudima*) /DČ, 280/; Tako je Tadija odmah u početku imao sukob sa *nekim trgovcem* (← *sukobiti se sa trgovcem*) /KT, 16/; ... to *izležavanje* i *izlaženje* s *Rozalijom* i *Elidom* *prevršilo* je svaku mjeru (← *izležavati se i izlaziti s Rozalijom i Elidom*) /DPV, 76/; *A nije to ni bilo ništa izuzetno, taj rat sa zmijama* (← *ratovati sa zmijama*) /KT, 59/; *Širio sam ruke da prihvatim borbu s gavranom* (← *boriti se s gavranom*) /DČ, 96/ itd.

¹³ Imenice *priča* i *pjesma* mogu biti i primarne imenice kad označavaju naziv književnog ostvarenja, i kao takve — iako su veoma česte u Vuletićevim djelima — ne ulaze u okvir problematike kojom se ovaj rad bavi.

¹⁴ O *socijativnom značenju* u glagolskim strukturama v.: M. Ivić, *Značenja srpskohrvatskog instrumentalala i njihov razvoj*, Beograd, 1954, str. 164—195, posebno str. 165 i 179.

2.2.3.2. Za razliku od prethodnih, nekongruentnim atributima između + Ng i među + Ni označavaju se svi učesnici u realizaciji radnje izražene deverbativnom imenicom, s tim što su to kod između + Ng uvijek dva partnera, a kod među + Ng uvijek više (neodređeno koliko) partnera. Pored socijativnog značenja, kod ovih se atributa osjeća i subjekatsko značenje, što se vidi i na osnovu tipa rekonstrukcije primarne glagolske strukture, u kojoj nekongruentni atribut zauzima poziciju subjekta, a deverbativna imenica poziciju predikata.

a) ... začuo (sam) u sobi tihu prepirku između Elide i Rozalije (← prepirale su se Elida i Rozalija) /DPV, 22/; ... najsmješniji bio je dvoboj između posljednjeg psa i ptice (← bili su se (borili/tukli) posljednji pas i ptica) /DČ, 136/; Sve smo to shvatili i primili ... kao mučan oproštaj između majke i kćerke (← opraštale su se majka i kćerka) /DČ, 145/; itd.

Nekongruentni atribut između + Ng sa ovim značenjem u Vuletićevim djelima javlja se samo uz imenice prepirka, oproštaj i dvoboj.

b) Nekongruentni atribut među + Ni dolazi u Vuletića samo uz imenice prepirka, zadirkivanje i ljubav. U rekonstrukciji dubinske strukture ovih sintagmi, zbog naglašenog značenja uzajamnosti, ovdje se uvodi izraz međusobno:

Tada bi se umiješao majstor Tadija i smirivao prepirke i zadirkivanja među ljudima (← ljudi se međusobno prepiru i zadirkuju) /KT, 61/; ... on moli za mir i ljubav među narodima (← na rođi se međusobno vole) /DČ, 222/.

2.2.3.3. Bliske su sintagmama sa socijativnim značenjem i naredne koje imaju u centralnoj poziciji deverbativnu imenicu izvedenu od nekog glagola koji označava »upravljenost prema nekome ili nečemu«,¹⁵ i to kod Vuletića češće a) upravljenost sa značenjem neprijateljskog djelovanja, i rjeđe b) upravljenost sa značenjem neutralnog djelovanja. U prvom slučaju (a) u centralnoj poziciji su zabilježene imenice rat, borba, pohod, urota i prestup, a u drugom (b) samo imenice igra i utakmica. Uz sve njih dolazi nekongruentni atribut protiv + Ng, kojim se imenuje pojam prema kome je usmjereno to djelovanje. Sličnost ovih sintagmi sa socijativnim ogleda se u tome što se u ovim sintagmama kao reakcija na djelovanje implicitno nameće i učešće pojma označenog atributom protiv + Ng u realizaciji radnje izražene deverbativnom imenicom (to se podrazumijeva u svim slučajevima, osim uz imenice urota i prestup). Zato je u većini primjera moguća zamjena genitivne konstrukcije instrumentalnom s prijedlogom sa (isp.: rat protiv Rusije // sa Rusijom, igra protiv »Tornada« // sa »Tornadom« i sl.), ali se tada gubi ta nijansa usmjerenosti, odnosno stavljanja »izazivača« djelovanja u prvi plan.

¹⁵ M. Stevanović, *Savremeni srpskohrvatski jezik II. Sintaksa*, Beograd, 1974,² str. 351.

a) Da bi angažovala što više vojnika u Krimskom ratu *protiv Rusije*, Turska je vršila masovne mobilizacije (← *ratovati protiv Rusije*) /DČ, 79/; ...izrezivao (je) članke iz novina u kojima je pisalo o ... najnovijim dostignućima nauke u borbi *protiv te najteže savremene bolesti* (← *boriti se protiv te najteže savremene bolesti*) /DPV, 126/; ...krenuo (je) u pohod *protiv paterena* (← *★pohoditi protiv paterena*) /DČ, 74/; Ovo je neka urota *protiv nas* (← *urotiti se protiv nas*) /KT, 107/; ...odležim dan-dva i objasnim svoje prestupe *protiv reda i mira* (← *prestupiti protiv reda i mira*) /DČ, 55/.

b) Vrijednost nekog tima mališana nije se više mjerila... po slučajnom uspjehu u igri *protiv »Tornada«* (← *igrati protiv »Tornada«*) /KT, 127/; Željezničar nije ispunio očekivanja na utakmici *protiv Hajduka* (← *takmičiti se protiv Hajduka*) /DČ, 134/.

2.2.4. U jednom zabilježenom primjeru sa imenicom *oproštaj* u centralnoj poziciji sintagme kao podređeni član dolazi nekongruentni atribut *od + Ng* koji ima *ablativno značenje*:

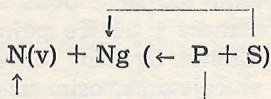
Spuštao sam ruke na njeno čelo u znak konačnog oprostaja *od ljubljene žene* (← *oprostiti se od ljubljene žene*) /DČ, 222/.

2.2.5. Zabilježeni su i primjeri nominaliziranih sintagmi u kojima je deverbativna imenica izvedena od glagola koji uz se veže *dativni besprijedloški objekat sa značenjem cilja*:

...ja sam vidio jedini izlaz u totalnom, napadnom i napadačkom *udvaranju i predavanju Rozaliji* (← *udvarati se i predavati Rozaliji*) /DPV, 46/; ...koja je svoju ranu mladost provela u slijepom *pokoravanju i robovanju čudnim prohtjevima vazduhoplovnog asa* (← *pokoravati se i robovati čudnim prohtjevima vazduhoplovnog asa*) /DPV, 28/; ...njeno odupiranje *bolu* — izazvalo je u meni još veće očajanje (← *odupirati se bolu*) /DČ, 221/ itd.

2.3. Nekongruentni atribut sa značenjem subjekta

Već smo, pri analizi nekih tipova nekongruentnih sintagmi sa socijativnim značenjem, ukazali na preplitanje tog značenja sa značenjem subjekta (v.: 2.2.3.2.). Zato ovdje nećemo navoditi te tipove sintagmi. Ovdje ćemo ukazati na najfrekventniji tip sintagme sa nekongruentnim atributom kao semantičkim ekvivalentom subjekta dubinske glagolske strukture. To je tzv. *subjekatski genitiv* kao atribut uz deverbativnu imenicu. Pri nominalizaciji rečenične strukture glagol u predikatu prelazi u deverbativnu imenicu a subjekat (imenica u poziciji subjekta rečenice) uz tu deverbativnu imenicu prelazi u genitivnu formu dobijajući tako funkciju atributa.

Svakog časa treba da očekujem dolazak *ljudi* (← *ljudi dolaze*) /DPV, 124/; ...kloporaju sasušeni *jauci ispošćene stoke* (← *ispošćena stoka ja uče*) /GS, 81/; Začu riku *mršavih krava* (← *mršave krave riču*) /GS, 8/; To je kriještanje *njegove djece* u pustoj avliji (← *njegova djeca kriješte*) /GS, 31/; ...molio se u zalazak *sunca* (← *sunce zalazi*) /DČ, 116/; ...mržnja *gomile* (je), na žalost, vječna i neprolazna (← *gomila mrzi*) /DČ, 66/ itd.

2.4.1.1.1. Slični prethodnim su i primjeri sa imenicom *traganje* u centralnoj poziciji sintagme, ali je kod njih, ipak, u prvom planu *značenje cilja*:

Ona je već u *traganju za svojim sinom* (← *tragati za svojim sinom*) /DČ, 332/ itd.

2.4.1.2. U nekim slučajevima i instrumental s prijedlogom *pred* javlja se u funkciji atributa sa uzročnim značenjem. Pojam u instrumentalu označava uzročnika-izazivača radnje ili stanja obilježenih deverbativnom imenicom. Ali, za razliku od prethodnih sintagmi sa ovim značenjem, ovdje se sa uzročnim prepliće i mjesno značenje. Ovaj tip atributa kod Vuletića dolazi uz imenice *bijeg*, *strah* i *ponos*.

...u *bijegu pred njom* izgubio svaku orijentaciju (← *bježati pred njom*) /DČ, 316/; ... *to (je) bio strah pred bludnicama* (← *strahovati pred bludnicama*) /DČ, 123/; ...osjećanje *ponosa pred historijom* (← *ponositi se (pred) historijom*) /DČ, 267/ itd.

2.4.1.2.1 Isto, uzročno-lokaciono, značenje ima i genitiv s prijedlogom *od* zabilježen u jednom primjeru uz imenicu *bježanje*:

U tom svom ludom *bježanju od istine, od Elide i Rozalije* sjetio sam se... (← *bježati od istine, od...*) /DPV, 119/.

2.4.1.3. Zabilježen je i jedan primjer nekongruentnog atributa u dativu bez prijedloga sa značenjem izazivača stanja obilježenog deverbativnom imenicom *divljenje*:

...izraziti naše *divljenje tom hrabrom željezničaru* (← *diviti se tom hrabrom željezničaru*) /DČ, 217/.

2.4.1.4. Kao što je već rečeno (v.: 2.2.1.), u nekim slučajevima dolazi do miješanja objekatskog značenja »materijalne sadržine« sa značenjem uzroka izazivača:

N(v) + oko + Ng: ...mladići *zametnuše priče i prepirke oko nogometa* (← *prepirati se oko nogometa*) /DČ, 326/.

N(v) + za + Na: Kao da je tebe *briga za mene* (← *brinuti se za mene*) /DČ, 166/.

2.4.2. Uz imenicu *udaja* dvaput se u korpusu pojavljuje nekongruentni atribut *za + Na sa značenjem namjene*:

Bila je protiv moje *udaje za čovjeka*, više od 20 godina starijeg od mene (← *udati se za čovjeka*, više od...) /DPV, 24/.

2.4.3. Pronađena su i dva primjera u kojima nekongruentni atribut ima *načinsko značenje*. Jedan, *do + Ng*, uz imenicu *poklon*,¹⁸ i drugi, *niz + Na*, uz imenicu *mrmljanje*.

Moram učiniti *poklon do zemlje* pred velikom glavom Josifa Vasionovića (← *pokloniti se do zemlje*) /DČ, 262/; »Oca mu *lupeškog!*« — *prosu se Stojanu mrmljanje niz bradu* (← *mrmljati niz bradu*) /GS, 243/.

¹⁸ Obje imenice (i *poklon* i *mrmljanje*) u navedenim primjerima su dio dekomponovanog predikata: *učiniti poklon* (← *pokloniti (se)*), *prosuti mrmljanje* (← *(pro)mrmljati*).

2.4.4. Zabilježen je samo jedan primjer nekongruentnog atributa sa vremenskim značenjem:

...neka potmula grmljavina i jeka pred oluju (← grmi i ječi pred oluju) /KT, 114/.

2.4.5. Za kraj smo ostavili nekongruentne attribute sa mjesnim značenjem uz deverbativne imenice — mada bi oni po brojnosti i raznolikosti svoje morfološke strukture trebalo da dođu na prvo mjesto među atributima koji imaju neko od adverbijalnih značenja. Međutim, pošto smo u posebnom radu obradili semantiku nekongruentnih atributa sa mjesnim značenjem,¹⁹ ovdje navodimo samo tipove nekongruentnih sintagmi sa ovim značenjem u djelima Anđelka Vuletića, bez ulaženja u njihovu semantičku potklasifikaciju. Kao nekongruentni atribut sa mjesnim značenjem u opusu ovoga pisca zabilježen je genitiv s prijedlozima: *sa, iz, od, do, kod i preko*; dativ bez *prijedloga* i s *prijedlozima ka i prema*; akuzativ s *prijedlozima u, na, o, uz, niz, pod i među*; instrumental bez *prijedloga* i s *prijedlogom pod* i lokativ s *prijedlozima u, na i po*.

Genitiv:

Bjektiv s *ognjišta*... (← *bježati s ognjišta*) /GS, 115/; ...poslije *povratka iz Hercegovine* (← (po)vratiti se iz Hercegovine) /DČ, 199/; ...*tumaranje od obale do obale* (← *tumarati od obale do obale*) /DPV, 76/; u *preletu preko rijeke* (← *preletjeti preko rijeke*) /DČ, 290/; ...*nekoliko dana boravka u gostima kod Julijana* (← *boraviti kod Julijana*) /DPV, 181/.

Dativ:

...*povratak majci* (← (po)vratiti se majci) /DČ, 198/; ... *put k majci* (← *putovati k majci*) /DČ, 302/; ... *u ... šetnji prema aerodromu* (← *šetati prema aerodromu*) /DČ, 170/.

Akuzativ:

Dolazak u Dubravu... (← *doći u Dubravu*) /KT, 28/; ...*po odlasku na front* (← *otići na front*) /GS, 90/; ...*za odlazak pod Prodor* (← *otići pod Prodor*) /KT, 108/; ...*dolazak među nepoznate bolesnike* (← *doći među nepoznate bolesnike*) /DČ, 198—9/; ...*svaku (je) riječ propratio udaranjem šake o sto* (← *udarati o sto*) /DPV, 143/; ... *penjanje uz brdo* (← *penjati se uz brdo*) /GS, 26/; U tom lomljenju *niz kamenje i neprohode*... (← *lomiti se niz kamenje i...*) /KT, 52/.

Instrumental:

...*jurnjava i trka cestom* (← *juriti i trčati cestom*) /DČ, 107/; ...*bušenje pod Prodorom* (← *bušiti pod Prodorom*) /KT, 83/.

Lokativ:

...*poslije školovanja u Beču* (← *školovati se u Beču*) /DČ, 155/; ...*sahrana na groblju* u Kiseljaku (← *sahraniti na groblju*) /DČ, 175/; ...*udaranje po kamenu* (← *udarati po kamenu*) /DČ, 94/.

¹⁹ M. Kovačević, *Atributi sa mjesnim značenjem u srpskohrvatskom standardnom jeziku*, Književni jezik 2, Sarajevo, 1981, str. 7—25.

3.0. Anđelko Vuletić, pjesnik i prozaist, u svom obimnom književnom opusu upotrebljava veliki broj tipova nekongruentnih atributa uz deverbativne imenice. Međutim, pošto je u književnom opusu ovoga pisca više pjesničkih od proznih ostvarenja, mnogi tipovi nekongruentnih atributa koji se mogu izraziti u standardnom jeziku nisu zabilježeni (teško je i očekivati u jeziku bilo kog pisca da se ostvare sve mogućnosti za neku pojavu na nivou cijelog standardnog jezika). Mnogo je češća upotreba nekongruentnih atributa ovoga tipa u proznim djelima Anđelka Vuletića, nego u pjesničkim: poeziji više odgovara »zgnusnuti« glagolski način izražavanja, dok je u proznim tekstovima često zastupljen različiti, imenski, način izražavanja.

3.1. Među zabilježenim primjerima najveći broj tipova nekongruentnih atributa uz deverbativne imenice kao svoj semantički ekvivalent u primarnoj, dubinskoj strukturi ima bliži ili dalji objekat (u različitim formama i značenjima). Od nekongruentnih atributa sa subjekatskim značenjem najfrekventniji je tzv. subjekatski genitiv, zatim dolazi instrumental, kod koga se sa subjekatskim uvijek prepliće i socijativno značenje, dok je subjekatski dativ vezan samo za dvije imenice i to u sklopu dekomponovanog predikata (želja i pogled). Među nekongruentnim atributima koji imaju neko od adverbijalnih značenja morfološki su najraznoobrazniji oni sa mjesnim značenjem, zatim dolaze atributi sa značenjem uzroka (i to gotovo svi sa značenjem »uzročnika — izazivača«), dok su veoma rijetki, i u korpusu zastupljeni sa jednom ili dvije padežne forme, nekongruentni atributi sa načinskim, namjernim, vremenskim i značenjem namjene.

DIE TYPEN DER INKONGRUENTEN ATTRIBUTE BEI DEVERBATIVEN SUBSTANTIVEN IN DEN WERKEN VON ANĐELKO VULETIĆ

Zusammenfassung

Der Autor hat in seiner Arbeit alle Modelle der inkongruenten substantivischen Syntagmen mit einem deverbativen Substantiv in zentraler Position semantisch analysiert. Da alle diese Syntagmen durch Nominalisierung verbaler Strukturen entstanden sind, hat der Autor durch die Anwendung des Transformationstests für jedes Beispiel dessen primäre Tiefenstruktur rekonstruiert. Die semantische Unterklassifikation wurde auf Grund der Bedeutung, die dieses Attribut in der Tiefenstruktur hat, gemacht. Es sind nicht nur alle Typen von Syntagmen in den Werken des modernen bosnischherzegowinischen Schriftstellers Anđelko Vuletić verzeichnet worden, sondern es wurden auch ihre lexikalischen und semantischen Merkmale dargestellt.